

СТАНОВИЩЕ

върху дисертационния труд на проф. д-р Евгения Панчева
на тема "Stasis and Ecstasy: Archeologies of the Early Modern Self"

за присъждане на научната степен
"Доктор на филологическите науки"

Ще гласувам убедено "за" по-нататъшното придвижване на това изследване към съответната научна степен, за която е предназначено. Изследването е извънредно обхватно. То е поместено тематично във важен профил от историята на европейската мисъл и култура и фактически представлява постструктуралистски коментар върху проекциите на аза и азовостта в историята на тяхното класическо европейско (западноевропейско) ставане, допълнително укрепено със серия илюстративно-аналитични акценти върху англоренесансовите начала на това ставане. Едновременно с това изследването е една интелектуална разходка из европейската философия и литературата на английския ренесанс, която е много любопитна, увлекателна, и дава доста материал за лични находки в сферата на хуманитарните идеи и художествената литература; аз лично попаднах на такива находки и благодаря на авторката за удоволствието, което ми достави чрез организацията на материала и самото си изложение на същия.

Най-напред държа да кажа няколко думи за концептуалната част. Тръгвайки от две забавно-илюстративни концептуализации на азова трансценденция - на Еразъм Ротердамски за Безумието и на Бахтин върху класическото и гротесковото тяло - трудът разгръща една картография на принципната антиномия в аза, според както е процесуално дефиниран в историята на европейската мисъл: едновременно като автономна и трансцендираща, автономна *qua* трансцендираща същност. Това е изключително гъста и интересна част, която обхваща материал от Питагор до Рикьор и заслужава обстойни адмирации. И "археологите", и "генеалогите" на концептуализациите на аза са проследени в детайлни трасировки и с осветляващи цитати.

Бих посочил само едно дребно изключение по моему - секцията за класическата еврейска Кабала и особено за т. нар. “сефиротично дърво”. Моето предложение е тази периферна и къса секция просто да отпадне. Мисля, че аналозиите с темата в случая не държат толкова. Там е работата, че сефирите в Кабалата са доста сложни понятия и образи, аналогични на мандалата в индуистката медитативна традиция. Те не обозначават непременно и само морално-ценностния аспект на индивидуалното съзнание (както са интерпретирани в ползваните източници), не възплъщават единствено и само човешката индивидуация условно казано “нагоре”, в посока към трансценденция. Тази парадигма е по-късна и като че ли вторично интерпретативна. В същата връзка пак, конкретно споменатата книга “Сефер Бахир” е съмнително дали е най-старият източник на модела на сефирите, въпреки че датира от XII век. Един друг подобен източник, “Сефер Йецира”, може би най-често се приема за първоизточника им. И макар и да не се знае откога датира “Сефер Йецира”, тя вероятно е по-отдавнашна, тъй като в нея сефирите се интерпретират като чист образ, освободен от морални интерпретации: те са чаши, които Божествената същност пълни отгоре надолу със себе си, а съвкупността им образува антропоморфната вселена - т. нар. Адам Кадмон.

Също предлагам в замяна на тази секция една друга, може би веднага след коментара върху “The Castle of Perseverance” - за идеята за “perseverance”, така както е разгърната от Августин Блажени до Калвин и е бегло докосната в частта за това моралите. Много точно е подчертано от авторката, че “ the Morality plays are the first premodern dramatic genre so intensely preoccupied with the space of self, as well as with its projective-introjective exchange with the phenomenal world.” Всъщност мисля, че точно в плана на този труд концепцията за самоосъзнатата индивидуация, чиято крайна цел е трансцендирането в отвъдното, е доста подходяща за обстойно разгръщане, още повече че има и още една пряка британска, ако не точно английска връзка: освен при споменатото моралите, понятието “perseverance” е централно и в катехизисите на някои шотландски протестантски “църкви” като тази на камеронианците, например.

Сега минавам към англоренесансовата част. Това всъщност е целта на изследването, както проф. Панчева заявява в самото му начало. Авторката е тук в стихията си, впечатляващи са секциите за “Кралцата на феите” на Спенсър, за “The Castle of Perseverance”, за сонетите на Шекспир, останалите. Особено ми допада - съвсем лично -

коментарът върху “Тамерлан” на Марлоу, чиято централна тема, перефразирам, е разрастването на аза в едно хетеротопично пространство, постигането (този път прецитирам) на един “духовен елефантиазис”. Драмата изобразява нуминозното себеразгръщане на своеобразен паторенесансов аз, който не прави разлика между отдаване и абсорбиране, даряване и обсебване. Един такъв характерен пасаж във втора сцена на първо действие (започва с “Mounted on steeds swifter than Pegasus; / Thy garments shall be made of Median silk, / Enchas'd with precious jewels of mine own”) е коментиран като ситуация, където “най-висш дар е любящият аз”, където “на отстъпчивия друг е подарено единение с авторитарния аз”. В крайна сметка азът на Тамерлан трансцендира, обсебвайки света.

В коментарите като този си личи дългогодишен, бих казал, неколкодесетилетен труд, рутина, акумулирана ерудиция. Личи си и още нещо, може би не чак толкова очевидно на първи прочит - натрупаното през годините и десетилетията по този предмет в рамките на нашата катедра, приемствеността в знанието и обработката на материала. В резюме, получил се е труд, който е едновременно енциклопедически и индивидуално-творчески, към който, пак повтарям, отправям най-сърдечни адмирации.

(проф. д-р Владимир Трендафилов)